

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.16>

УДК 657

Ю. В. Негода,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9714-5438>

Л. Р. Воляк,

к. е. н., доцент, доцент кафедри статистики та економічного аналізу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7792-8729>

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В АУДИТОРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Yu. Nehoda,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

L. Voliak,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Statistics and Economic Analysis,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF INTANGIBLE ASSETS IN THE AUDIT PROCESS

У статті досліджено роль нематеріальних активів (НМА) як ключового фактора конкурентоспроможності та сталого розвитку сучасних підприємств. Розглянуто ефективність використання НМА як багатогранну економічну категорію, проаналізовано підходи до її визначення за літературними джерелами та запропоновано авторське бачення, що враховує економічні й стратегічні аспекти. Основну увагу приділено розробці методики «Інтегральний аналіз ефективності НМА (ІАЕ-НМА)», яка систематизує оцінку через шість етапів, включаючи фінансові (ROI, термін окупності) та нефінансові (інноваційність, ринковий вплив) показники з розрахунком інтегрального показника ефективності (ІПЕ-НМА). У статті представлено порівняльний аналіз визначень ефективності, ключові показники оцінки НМА та схему організації бухгалтерського обліку для їх ефективного управління. Результати дослідження підкреслюють необхідність системного підходу до інтеграції НМА у стратегічні процеси, виявляють обмеження традиційних методів оцінки та пропонують напрями вдосконалення управлінських практик. Методика спрямована на підвищення фінансової та стратегічної результативності компаній, відкриваючи перспективи для подальших досліджень у напрямі точнішого вимірювання внеску НМА. Наголошено на ролі аудиту НМА у забезпеченні достовірності фінансової звітності та оцінці їхньої економічної вигоди, що сприяє прозорості та обґрунтованості управлінських рішень. Проаналізовано завдання аудиту, зокрема перевірку визнання, оцінки, амортизації НМА та виявлення ризиків їх знецінення. Підкреслено важливість систематичного бухгалтерського обліку НМА, що включає затвердження облікової політики, визначення строків корисного використання, методів амортизації та аналітичного обліку, а також облік орендованих НМА, що є основою для ефективного управління та контролю. Запропонована схема організації бухгалтерського обліку для НМА в аудиторському процесі підкреслює необхідність інтеграції з управлінським обліком для оцінки їхнього внеску у

створення вартості та забезпечення оперативного надання інформації аудиторам.

The article examines the role of intangible assets (IA) as a key factor in the competitiveness and sustainable development of modern enterprises. It explores the efficiency of using IA as a multifaceted economic category, analyses approaches to its definition based on literature sources, and offers the author's perspective, which considers both economic and strategic aspects. The main focus is on the development of the methodology 'Integral Analysis of IA Efficiency (IAE-IA)', which systematises the assessment through six stages, incorporating financial (ROI, payback period) and non-financial (innovation, market impact) indicators, along with the calculation of an Integrated Efficiency Indicator (IEI-IA). The article provides a comparative analysis of efficiency definitions, key indicators for assessing IA, and a scheme for organising accounting to ensure their effective management. The findings highlight the need for a systematic approach to integrating IA into strategic processes, identify limitations of traditional evaluation methods, and propose directions for improving management practices. The methodology aims to enhance the financial and strategic performance of companies, paving the way for further research into more precise measurement of IA contributions. The role of auditing IA in ensuring the reliability of financial statements and evaluating their economic benefits is emphasized, contributing to transparency and informed management decisions. The article analyses audit tasks, including the verification of IA recognition, valuation, amortization, and identification of impairment risks. It underscores the importance of systematic IA accounting, which involves establishing accounting policies, determining useful lives, amortization methods, and analytical accounting, as well as accounting for leased IA, forming the foundation for effective management. The proposed scheme for organising IA accounting in the audit process highlights the need for integration with management accounting to assess their contribution to value creation and ensure the timely provision of information to auditors.

Ключові слова: нематеріальні активи, облік, аудит, аналіз, фінансові показники, нефінансові показники.

Keywords: intangible assets, accounting, audit, analysis, financial indicators, non-financial indicators.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В епоху цифрової трансформації та інтелектуалізації економіки нематеріальні активи стають ключовим фактором конкурентоспроможності підприємств. Вони включають в себе патенти, торгові марки, авторські права, програмне забезпечення, бази даних, знання та навички персоналу, а також інші нематеріальні ресурси, які генерують економічні вигоди. Ефективне управління та використання цих активів є критично важливим для забезпечення сталого розвитку та зростання вартості компанії. Разом з тим, зростаюча роль НМА вимагає не лише ефективного менеджменту, але й належної перевірки з боку незалежних аудиторів. Адже саме аудит забезпечує об'єктивність інформації про структуру, оцінку та використання цих активів у фінансовій звітності. Однак, оцінка та аналіз ефективності використання нематеріальних активів є складним завданням, оскільки вони не мають матеріальної форми і їхня вартість важко піддається кількісному вимірюванню. Для аудиторів це означає необхідність застосування професійного судження, аналітичних процедур, а також розробки критеріїв для оцінки ефективності використання НА в межах аудиторського процесу. Тому виникає потреба в розробці та застосуванні спеціальних методів та показників, які дозволять об'єктивно оцінити внесок нематеріальних активів у створення вартості підприємства. З огляду на це, актуальність теми дослідження зумовлена потребою вдосконалення підходів до аналізу ефективності використання НМА саме в контексті аудиту, що має забезпечити підвищення якості аудиторських процедур, обґрунтованість висновків та прозорість фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ефективності використання нематеріальних активів є предметом уваги багатьох науковців та практиків. Існує широкий спектр підходів та методів, які використовуються для оцінки внеску нематеріальних активів у створення вартості підприємства. Одним з основних напрямків досліджень є розробка та застосування фінансових показників, таких як ROI (рентабельність інвестицій), NPV (чиста приведена вартість) та інші, які дозволяють оцінити ефективність інвестицій в нематеріальні активи. Однак, ці показники не завжди відображають повну картину, оскільки вони не враховують нефінансові аспекти, такі як якість інновацій, рівень задоволеності клієнтів та інші. Тому виникає потреба в розробці комплексних методик, які поєднують фінансові та нефінансові показники.

Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили такі автори, як Л. Едвінссон, Б. Лев, К. Свейбі та інші. Вони розробили концепції інтелектуального капіталу та його складових, а також запропонували методи оцінки та управління нематеріальними активами. Однак, незважаючи на значний прогрес у цій галузі, залишається багато невирішених питань, таких як розробка універсальних методик оцінки нематеріальних активів, врахування специфіки різних галузей та підприємств, а також інтеграція нематеріальних активів у стратегічне управління компанією. Огляд літератури показав, що існує потреба в подальших дослідженнях, спрямованих на розробку та вдосконалення методик аналізу ефективності використання нематеріальних активів, а також на їх практичне застосування в різних галузях та підприємствах.

Серед вітчизняних дослідників варто виділити таких як О.М. Черешнюк, А.М. Ужва, В.М. Дибя, Ю.В. Чуб, Н.В. Каткова, В.В. Сенченко, О.А. Скорба та багато інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціллю цієї статті є розробка та обґрунтування методичних підходів до аналізу ефективності використання нематеріальних активів в аудиторському процесі,

що дозволить підвищити обґрунтованість аудиторських висновків та забезпечити об'єктивну оцінку впливу нематеріальних активів на створення вартості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання нематеріальні активи стають одним із ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств. Аналіз ефективності їх використання дозволяє не лише оцінити внесок нематеріальних ресурсів у загальну результативність діяльності, але й виявити резерви для оптимізації управлінських рішень.

Ефективність як економічна категорія є багатограним поняттям, яке досліджується різними авторами з урахуванням специфіки об'єктів аналізу та контексту їх використання. У контексті нематеріальних активів (НМА) визначення ефективності набуває особливого значення, оскільки ці активи відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможності сучасних підприємств. У наведеній таблиці представлено порівняння підходів до визначення ефективності за літературними джерелами, а також авторське бачення ефективності використання НМА, яке враховує як економічні, так і стратегічні аспекти їх застосування. Такий аналіз дозволяє сформувати цілісне уявлення про сутність ефективності та її адаптацію до управління НМА (табл.1).

В.В. Сенченко зазначає, що фінансова звітність, яка використовується на практиці, дає дуже обмежене уявлення про реальну економічну ситуацію в компанії, слабо відображає інформацію про потенціал її зростання і не розкриває відомості про те, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси, активи та можливості для отримання економічної вигоди у майбутньому, внаслідок чого реальна вартість більшості компаній істотно відрізняється від їхньої балансової вартості. Навіть маючи значні наукові розробки, компанія не завжди впроваджує їх у виробництво або освоєння передових технологій. Основна причина – неправильне встановлення пріоритетів, неефективні методи використання та управління результатами

науково-дослідної роботи, проведеної у компаніях. Тому проблеми управління процесом розвитку НМА та їх подальшого ефективного застосування заслуговують на найсерйознішу увагу [7, с. 363].

Таблиця 1. Порівняльний аналіз визначень ефективності

Автор	Визначення
Морщенок Т. С. [5]	Ефективність – це завжди позитивна величина, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.
Назаренко І. [6]	Ефективність є відносним показником та відображає залежність результатів до витрат, пов'язаних з досягненням цих результатів.
Кравченко В. О. [4]	Ефективність діяльності підприємства є його комплексною характеристикою, що охоплює усі бізнес-процеси, сфери та напрями функціонування суб'єкта господарювання.
Завадяк Р. І. [2]	Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат.
Авторське визначення	Ефективність використання нематеріальних активів — це здатність компанії максимізувати економічну вигоду від НМА шляхом їх систематичного обліку, раціонального впровадження у виробничі та комерційні процеси, а також оптимізації витрат на їх створення, підтримку й амортизацію, що забезпечує зростання ринкової вартості підприємства та його конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Погоджуємося із твердженням В.В. Сенченка про те, що традиційна фінансова звітність має суттєві обмеження у відображенні реального економічного стану компанії, особливо коли йдеться про нематеріальні активи. НМА, такі як патенти, торгові марки, ноу-хау чи наукові розробки, часто становлять значну частину вартості сучасних компаній, але їхній потенціал залишається недооціненим через недостатню увагу до методів управління та аналізу їхньої ефективності. Це призводить до розриву між балансовою та ринковою вартістю, а також до втрати можливостей для зростання.

Основна проблема полягає не лише в неправильному встановленні пріоритетів, як зазначає Сенченко, але й у відсутності системного підходу до

інтеграції НМА у виробничі та стратегічні процеси. Компанії можуть володіти значним інтелектуальним капіталом, але без чітких механізмів його комерціалізації та оцінки цей капітал залишається «мертвим вантажем». Ефективне управління НМА вимагає не тільки якісного обліку, але й розробки інструментів для прогнозування їхньої економічної вигоди, що є критично важливим у високотехнологічних галузях. Таким чином, нами виділено основні показники ефективності використання нематеріальних активів (табл.2).

Таблиця 2. Ключові показники оцінки ефективності використання НМА у діяльності підприємства

Показник	Опис	Метод оцінки	Вплив на економічну вигоду
Рівень комерціалізації НМА	Частка НМА, що приносить дохід (патенти, ліцензії тощо)	Відношення доходу від НМА до загального доходу	Високий – пряме джерело прибутку
Витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи	Обсяг інвестицій у науково-дослідні та конструкторські роботи	Абсолютне значення або % від витрат	Середній – довгостроковий ефект
Частка впроваджених розробок	Відсоток НМА, інтегрованих у виробництво	Кількість впроваджених проєктів	Високий – підвищує продуктивність
Рентабельність НМА	Співвідношення прибутку від НМА до їхньої вартості	ROI (Return on Investment)	Високий – показник ефективності
Термін окупності НМА	Час, необхідний для повернення інвестицій у НМА	Період у роках	Середній – залежить від стратегії

**сформовано автором на основі практичних навичок та досліджень*

На нашу думку, для подолання проблем використання ефективності нематеріальних активів, необхідно вдосконалювати методи оцінки НМА, інтегрувати їх у стратегічне планування та розробляти прозорі критерії пріоритизації наукових розробок. Тільки за таких умов компанії зможуть повною мірою реалізувати потенціал своїх нематеріальних активів, що сприятиме не лише їхньому фінансовому успіху, але й загальному економічному прогресу. Питання управління НМА дійсно потребує серйозної уваги, і запропонований підхід ключових показників оцінки ефективності використання НМА у діяльності підприємства може слугувати одним із інструментів для практичного аналізу.

Отже, забезпечення ефективного використання нематеріальних активів потребує не лише стратегічного підходу до їх управління, але й ґрунтового

контролю за їх обліком та достовірністю відображення у фінансовій звітності. У цьому контексті аудит нематеріальних активів виступає не лише засобом верифікації бухгалтерських оцінок, а й критично важливим інструментом аналітичної оцінки ефективності використання таких активів у діяльності підприємства. Саме аудиторський процес дозволяє поєднати нормативні вимоги, економічну сутність операцій з НМА та їхній реальний внесок у формування вартості бізнесу, що є фундаментальним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Аудит НМА передбачає перевірку їх визнання, оцінки, амортизації та розкриття у фінансовій звітності. Основними завданнями аудитора є:

1. Перевірка відповідності обліку НМА нормативним вимогам (НП(С)БО або МСФЗ).
2. Оцінка достовірності вартості НМА (собівартість, справедлива вартість).
3. Аналіз ефективності використання НМА через зіставлення економічних вигод із витратами на їх створення чи придбання.
4. Виявлення ризиків знецінення чи неправильного відображення у звітності.

А.М. Ужва зазначає, що одним із найважливіших чинників ефективного використання нематеріальних активів є систематичний бухгалтерський облік за їх рухом та використанням. Правильність організації обліку та контролю над наявністю та рухом нематеріальних активів забезпечується затвердженням наказу про облікову політику, де передбачено:

- основні первинні документи з обліку нематеріальних активів та графік їх документообігу;
- діапазон строків корисного використання нематеріальних активів;
- метод та порядок нарахування амортизації нематеріальних активів;
- перелік субрахунків та аналітичних рахунків, необхідних для організації аналітичного обліку нематеріальних активів;
- порядок оцінки нематеріальних активів та визначення ліквідаційної вартості;

– список осіб, на яких буде покладено відповідальність за збереження інформації;

– облік орендованих нематеріальних активів [8, с. 1372].

Погоджуємось з позицією А.М. Ужви про те, що систематичний бухгалтерський облік є одним із ключових чинників ефективного використання нематеріальних активів (НМА). НМА, на відміну від матеріальних ресурсів, мають абстрактну природу, що ускладнює їх облік і контроль. Без чіткої системи управління інформацією про рух і використання НМА компанії ризикують недооцінити їхню цінність або втратити контроль над цими активами, що може призвести до неефективного використання або навіть втрати потенційної економічної вигоди.

Затвердження наказу про облікову політику, як зазначає Ужва, створює структуровану основу для управління НМА. Наприклад, визначення строків корисного використання та методів амортизації дозволяє не лише відповідати нормативним вимогам, але й планувати фінансові потоки, пов'язані з НМА. Аналітичний облік, у свою чергу, забезпечує прозорість і деталізацію, що є критично важливим для прийняття стратегічних рішень. Водночас облік орендованих НМА, про який згадує автор, є актуальним у сучасних умовах, коли компанії все частіше використовують ліцензії чи права на тимчасовій основі.

На нашу думку, окрім бухгалтерського аспекту, варто також інтегрувати ці дані в управлінський облік, щоб не лише фіксувати рух НМА, але й аналізувати їхній внесок у створення вартості. Наприклад, якщо компанія чітко знає, які НМА приносять найбільший дохід, вона може перерозподілити ресурси на їхній розвиток. Таким чином, бухгалтерський облік стає не просто формальністю, а інструментом підвищення ефективності. Окрім того, якщо на підприємстві проводяться щорічні обов'язкові аудити, бухгалтеру варто враховувати ведення обліку та формування інформації з можливістю надання оперативної інформації на запити аудиторів. На основі вищевикладеного матеріалу запропонуємо схему організації бухгалтерського обліку (рис. 1).

Рис. 1. Схема організації бухгалтерського обліку для ефективного використання НМА в аудиторському процесі

Джерело: сформовано авторами на основі практичного досвіду

Запропонована система є міцним фундаментом для ефективного управління НМА в аудиторському процесі. Проте, ми вважаємо, що її можна доповнити також інструментами управлінського аналізу (наприклад, ключові показники ефективності для оцінки внеску НМА у прибуток), щоб пов'язати бухгалтерський облік із стратегічними цілями компанії. Такий підхід зробить НМА не просто об'єктом обліку, а активним ресурсом для створення вартості.

Розглянувши різні підходи, можна узагальнити основні характеристики НМА, які є найбільш важливими для сприйняття цього явища: ідентифікованість та наявність конкретного опису; правовий статус, який визначає у тому числі і наявність власності на актив; відсутність матеріальної або фізичної форми; матеріальний прояв прав на використання активу; часові рамки існування – від виникнення до припинення існування активу з будь-яких причин; можливість приносити економічну вигоду у виді додаткового доходу, зниження витрат, блокування можливостей конкурентів, або вартості продажу активу; вплив на вартість інших активів, зокрема на загальну вартість підприємства [3, с. 136].

В.М. Диба для удосконалення оціночних процедур переведення очікуваних доходів, що отримує або може отримувати юридична чи фізична особа, якій належать майнові права інтелектуальної власності, у вартість об'єкта оцінки, пропонує доповнити методи оцінки нематеріальних активів, що наводяться у національних стандартах оцінки, прийомами оцінки за способом визначення економічного ефекту, що дозволить вимірювати очікувані витрати і доходи від діяльності, що пов'язана з використанням нематеріальних активів, між відповідними звітними періодами з урахуванням показників економічності, ефективності та результативності. Групування прийомів оцінки нематеріальних активів за способом прогнозування реального економічного ефекту, що створюється завдяки використанню нематеріального активу двома способами (абсолютним та відносним) [1, с. 26].

Зазначимо, що ефективність використання нематеріальних активів можна оцінити за допомогою таких ключових показників:

- Фінансові показники: ROI, NPV, вартість інтелектуального капіталу, рентабельність нематеріальних активів.
- Нефінансові показники: рівень інноваційної активності, рівень задоволеності клієнтів, рівень кваліфікації персоналу, рівень використання інформаційних технологій.

На основі цих показників представимо розроблену методику аналізу ефективності використання нематеріальних активів «Інтегральний аналіз ефективності НМА (ІАЕ-НМА)».

На нашу думку, ця методика спрямована на подолання обмежень традиційного фінансового аналізу, враховуючи стратегічні, інноваційні та ринкові аспекти використання НМА. Дана методика поєднує фінансові та нефінансові показники для комплексної оцінки внеску нематеріальних активів у діяльність підприємства. Її мета полягає в тому, щоб оцінити ефективність використання НМА через інтеграцію фінансових результатів (прибуток, рентабельність) та нефінансових показників (інноваційність, ринкова позиція, управлінська якість), щоб надати повноцінну картину їхнього впливу на створення вартості компанії.

Нижче наведено таблицю, яка систематизує процес оцінки ефективності нематеріальних активів (НМА) компанії. Вона охоплює шість ключових етапів: від визначення переліку НМА та їхньої класифікації до інтерпретації результатів і формування рекомендацій. Кожен етап включає конкретні дії, показники, джерела даних і очікувані результати, що дозволяє комплексно оцінити як фінансову, так і стратегічну цінність НМА. Методика передбачає розрахунок інтегрального показника ефективності (ІПЕ-НМА), який узагальнює фінансові та нефінансові аспекти, надаючи єдину оцінку для прийняття управлінських рішень.

**Таблиця 3. Методика оцінки ефективності нематеріальних активів
(НМА): етапи, показники та результати**

Етап	Дія / Показники	Джерела даних	Результат
1. Визначення переліку НМА та їхньої класифікації	- Дія: Скласти перелік усіх НМА компанії (патенти, бренди, ліцензії, ноу-хау, програмне забезпечення тощо). - Класифікація: Розділити НМА на категорії за роллю (наприклад, "інноваційні", "маркетингові", "управлінські").	-	База для подальшого аналізу.
2. Розрахунок фінансових показників	- Показники: 1. Рентабельність НМА (ROI НМА): (Прибуток від НМА / Витрати на НМА) × 100%. 2. Частка доходу від НМА: (Дохід від НМА / Загальний дохід) × 100%. 3. Термін окупності НМА: Витрати на НМА / Щорічний прибуток від НМА. 4. Приріст прибутку від НМА: Прибуток після впровадження НМА - Прибуток до впровадження.	Фінансова звітність, управлінський облік.	Кількісна оцінка фінансової віддачі від НМА.
3. Оцінка нефінансових показників	- Показники: 1. Індекс інноваційності НМА: Кількість впроваджених НМА за період / Загальна кількість НМА (у %). 2. Ринковий вплив НМА: Зростання частки ринку або впізнаваності бренду завдяки НМА (у %, за результатами маркетингових досліджень). 3. Якість управління НМА: Оцінка за 5-бальною шкалою (наявність облікової політики, відповідальних осіб, регулярність аудиту). 4. Ступінь використання НМА: Частка НМА, активно задіяних у бізнес-процесах (у %).	Внутрішні звіти, опитування менеджерів, ринкові дослідження.	Якісна оцінка стратегічного внеску НМА.
4. Нормалізація показників	- Дія: Перевести всі показники (фінансові та нефінансові) у єдину шкалу від 0 до 1. - Наприклад: Для ROI НМА: максимум (200%) = 1, мінімум (0%) = 0. Для індексу інноваційності: 100% = 1, 0% = 0.	-	Уніфіковані значення для інтеграції.
5. Розрахунок інтегрального показника ефективності (ІПЕ-НМА)	- Формула: $\text{ІПЕ-НМА} = (w1 \times F1 + w2 \times F2 + w3 \times F3 + w4 \times F4) + (w5 \times NF1 + w6 \times NF2 + w7 \times NF3 + w8 \times NF4),$ де: - F1-F4 — нормалізовані фінансові показники (ROI, частка доходу, термін окупності, приріст прибутку). - NF1-NF4 — нормалізовані нефінансові показники (інноваційність, ринковий вплив, якість управління, ступінь використання). - w1-w8 — вагові коефіцієнти (сума = 1), наприклад, 0.15 для фінансових і 0.10 для нефінансових.	-	Єдиний показник від 0 до 1, де 1 — максимальна ефективність.
6. Інтерпретація результатів	- Діапазони: - 0.8–1.0: Висока ефективність — НМА суттєво сприяють фінансовим і стратегічним цілям. - 0.5–0.79: Середня ефективність — є резерви для покращення. - 0–0.49: Низька ефективність — необхідна оптимізація управління НМА. - Дія: Сформулювати рекомендації (наприклад, інвестувати в інноваційні НМА, покращити облік тощо).	-	Рекомендації для підвищення ефективності НМА.

Джерело: Пропозиція авторів

Запропонована методика оцінки ефективності нематеріальних активів (НМА) забезпечує комплексний підхід до аналізу їхнього внеску у діяльність компанії. Поєднання фінансових показників, таких як рентабельність і термін окупності, з нефінансовими, зокрема інноваційністю та ринковим впливом, дозволяє отримати повну картину цінності НМА. Нормалізація показників і розрахунок інтегрального показника ефективності (ПЕ-НМА) створюють об'єктивну основу для порівняння та прийняття рішень. Інтерпретація результатів за чіткими діапазонами дає змогу не лише оцінити поточний стан, а й визначити напрями оптимізації — від інвестування в інновації до вдосконалення управління НМА. Таким чином, методика слугує універсальним інструментом для підвищення стратегічної та фінансової результативності компанії.

Практичне застосування розробленої методики на прикладі конкретного підприємства покаже її ефективність та дозволить виявити резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів.

Розроблена методика аналізу ефективності використання нематеріальних активів дозволяє об'єктивно оцінити їхній внесок та виявити резерви підвищення ефективності. Однак, слід зазначити, що ця методика має певні обмеження, пов'язані з складністю кількісного вимірювання деяких нефінансових показників. Тому необхідно продовжувати дослідження в цьому напрямку та розробляти більш точні та об'єктивні методи оцінки нематеріальних активів.

Висновки. Нематеріальні активи є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємств в епоху цифрової трансформації. Ефективне управління та використання цих активів є критично важливим для забезпечення сталого розвитку та зростання вартості компанії. Розроблена методика аналізу ефективності використання нематеріальних активів дозволяє об'єктивно оцінити їхній внесок та виявити резерви підвищення ефективності.

Аудит НМА відіграє критично важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності та оцінці їхньої економічної вигоди, сприяючи прозорості та обґрунтованості управлінських рішень. Разом із тим, практика показує, що існує обмеження традиційних підходів до оцінки НМА, зокрема складність кількісного вимірювання нефінансових показників, що підкреслює потребу в подальших дослідженнях і вдосконаленні методик. Практичне застосування розробленої методики може стати основою для підвищення фінансової та стратегічної результативності підприємств, а також сприяти їхній інвестиційній привабливості та сталому розвитку.

Ефективність використання НМА є багатогранною категорією, яка вимагає комплексного підходу, враховуючого як економічні, так і стратегічні аспекти. Розроблена методика «Інтегральний аналіз ефективності НМА (ІАЕ-НМА)» дозволяє систематизувати процес оцінки через поєднання фінансових (ROI, частка доходу, термін окупності) та нефінансових (інноваційність, ринковий вплив) показників. Розрахунок інтегрального показника ефективності (ІПЕ-НМА) забезпечує об'єктивну основу для оцінки внеску НМА у створення вартості компанії, а чіткі діапазони інтерпретації результатів допомагають виявити резерви для оптимізації.

Література

1. Диба В. М. Методологічні основи оцінки нематеріальних активів корпорації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 13. С. 23-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_13_6 (дата звернення: 04.04.2025р.)
2. Завадяк Р. І. Ефективність діяльності підприємства та її діалектичний зв'язок з оптимальністю. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2014. № 1. С. 194-204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2014_1_17 (дата звернення: 01.04.2025р.)
3. Козенкова В. Д. Визначення, вимірювання, оцінка нематеріальних активів: зарубіжний досвід та практика в Україні. *Економічний вісник*

Національного гірничого університету. 2018. № 2. С. 134-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_2_17 (дата звернення: 04.04.2025р.)

4. Кравченко В. О. Ефективність діяльності підприємства: зміст, види та роль у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. №65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-93> (дата звернення: 15.04.2025р.)

5. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 1. С. 7-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_3 (дата звернення: 20.03.2025р.)

6. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3. С. 15-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2022_3_4 (дата звернення: 18.03.2025р.)

7. Сенченко В. В. Оцінка ефективності використання нематеріальних активів на підприємствах України. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 1. С. 359-371. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sucachs_2024_1_31 (дата звернення: 01.03.2025р.)

8. Ужва А.М. Обліково-аналітичне забезпечення нематеріальних активів підприємства у сучасних умовах: стан та напрями вдосконалення. *Економіка і суспільство*. 2018. №19. С. 1371-1375.

References

1. Dyba, V.M. (2016), “Methodological foundations of intangible assets valuation of corporations”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, [Online], vol. 13, pp. 23–28, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_13_6 (Accessed 4 April 2025).

2. Zavadiak, R.I. (2014), “Efficiency of enterprise activity and its dialectical relationship with optimality”, *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*, [Online], vol. 1, pp. 194–204, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2014_1_17 (Accessed 1 April 2025).

3. Kozenkova, V.D. (2018), "Definition, measurement, and valuation of intangible assets: international experience and practice in Ukraine", *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu* [Economic Bulletin of the National Mining University], [Online], vol. 2, pp. 134–145, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2018_2_17 (Accessed 4 April 2025).
4. Kravchenko, V.O. (2024), "Efficiency of enterprise activity: essence, types, and role in modern conditions", *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 65, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-93> (Accessed 15 April 2025).
5. Morschenok, T.S. (2016), "Overview of approaches to defining the economic essence of the concept of 'efficiency'", *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, [Online], vol. 1, pp. 7–13, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_3 (Accessed 20 March 2025).
6. Nazarenko, I. (2022), "Economic essence of enterprise activity efficiency", *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, [Online], vol. 3, pp. 15–22, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2022_3_4 (Accessed 18 March 2025).
7. Senchenko, V.V. (2024), "Assessment of the efficiency of using intangible assets at Ukrainian enterprises", *Uspikhy i dosiahnennia u nautsi*, [Online], vol. 1, pp. 359-371, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sucachs_2024_1_31 (Accessed 1 March 2025).
8. Uzhva, A.M. (2018), "Accounting and analytical support for intangible assets of enterprises in modern conditions: state and directions for improvement", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 19, pp. 1371-1375.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2025 р.